इच्छाधीन विषयको पाठ्यक्रम

२०५५

अवधी भाषा

श्री ५ को सरकार
शिक्षा मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
प्राथमिक पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक विकास एकाइ/आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
सानोठिमी, भक्तपुर

परिचय

प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०४९ अनुसार प्राथमिक तहमा अध्यापन हुने कुल समयको करिब ९ प्रतिशत अर्थात् प्रति हप्ता ३ घण्टी इच्छाधीन विषयको शिक्षण-सिकाइका लागि छुट्याइएको छ । यसरी समावेश गरिएको इच्छाधीन विषय भनेको विद्यार्थीहरूले आफूलाई मन पर्ने विषय रोजेर पढ्ने विषय हो भन्ने प्रचलित धारणाअनुसारको विषय नभई विद्यालयले आफ्नो परिस्थिति र आवश्यकताअनुरूप विद्यार्थीहरूलाई अध्यापन गर्ने विषय हो ।

विद्यालयले आफ्नो परिस्थिति र आवश्यकताअनुरूप समावेश गर्न सकिने यो इच्छाधीन विषयले प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापक, स्थानीय जनसमुदाय, अभिभावक र शिक्षा अधिकारीहरूको संयुक्त प्रयासबाट आवश्यकताअनुसार आफैं पाठ्यक्रम विकास गरी लागू गर्ने प्रावधान दिएको छ। तर विभिन्न कारणले गर्दा अहिलेको स्थितिमा हाम्रा कतिपय विद्यालयहरू यसरी पाठ्यक्रम विकास गर्ने परिस्थितिमा छैनन् । विद्यालयहरूलाई यसरी स्थानीय आवश्यकताअनुरूप इच्छाधीन विषयहरूको छनोट गर्न र आफैं पाठ्यक्रम विकास गर्न सघाउ पुगोस् भन्ने उद्देश्यले आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना, प्राथमिक पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक विकास एकाइले राष्ट्रिय स्तरमा महत्त्वपूर्ण स्थान राख्ने तथा विभिन्न सङ्घ संस्थाद्वारा चलाइएका कार्यक्रमलाई समेत आधार बनाई उदाहरणस्वरूप केही विषयहरूको पाठ्यक्रम विकास गरेको छ ।

विद्यालयमा इच्छाधीन विषयको पठनपाठन अरू अनिवार्य विषयको भन्दा फरक हुनसक्छ। पूरै शैक्षिक सत्रमा एउटै मात्र इच्छाधीन विषय समावेश गराएर वा उपलब्ध समयअनुसार विभिन्न विषय समावेश गराएर यसको पठनपाठन हुनसक्छ । त्यस्तै, एउटै विषय पूरै प्राथमिक तहमा समावेश गराएर वा विभिन्न विषय समावेश गराएर पनि यसको पठनपाठन हुनसक्छ। त्यसकारण पाठ्यक्रममा अरू विषयमा जस्तै प्राथमिक तहको अन्त्यमा हासिल हुनुपर्ने सिकाइउपलब्धिहरू दिइसकेपछि ती सिकाइउपलब्धिहरूका आधारमा अनिवार्य विषयहरूमा जस्तो कक्षागत रूपमा नदिएर कक्षा १ देखि ५ सम्मका सिकाइउपलब्धिहरूलाई दुई तहमा छुट्याई दिइएको छ । यसअनुसार पहिलो तहमा खण्ड (क) (ख) र (ग) तथा दोस्रो तहमा खण्ड (क) र (ख) राखिएको छ । साधारणतया पहिलो तह भन्नाले कक्षा १, २ र ३ का लागि दोस्रो तह भन्नाले कक्षा ४ र ५ का लागि हुन्। त्यसकारण कक्षा १ मा कुनै विषय सुरु गर्दा पहिलो तहको खण्ड (क) बाटै सुरु गर्नुपर्छ। तर इच्छाधीनको कुनै पनि विषय जुनसुकै कक्षाबाट पनि सुरु गर्न सकिने भएकोले कक्षा १ बाहेक अरू कक्षाबाट सुरु गर्दा पनि पहिलो तहको खण्ड (क) बाट नै सुरु गर्नुपर्नेछ । पहिलो तहको खण्ड (क) बाट सुरु गरी उक्त खण्ड समाप्त भएपछि कक्षाअनुसार अर्को खण्ड पनि सुरु गर्न सकिन्छ ।

इच्छाधीन विषयको पनि अरू विषयमा जस्तै सिकाइउपलब्धिका आधारमा मूल्याङ्कन गरिनुपर्छ । तर यसको मूल्याङ्कन विद्यार्थीहरूलाई उत्तीर्ण वा अनुत्तीर्ण गर्ने नभएर सिकाइको सुधारका लागि मात्र गरिनुपर्छ ।

इच्छाधीन विषयको पाठ्यक्रम

२०५५

अवधी भाषा

श्री ५ को सरकार
शिक्षा मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
प्राथमिक पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक विकास एकाइ/आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
सानोठिमी, भक्तपुर

परिचय

प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०४९ अनुसार प्राथमिक तहमा अध्यापन हुने कुल समयको करिब ९ प्रतिशत अर्थात् प्रति हप्ता ३ घण्टी इच्छाधीन विषयको शिक्षण-सिकाइका लागि छुट्याइएको छ । यसरी समावेश गरिएको इच्छाधीन विषय भनेको विद्यार्थीहरूले आफूलाई मन पर्ने विषय रोजेर पढ्ने विषय हो भन्ने प्रचलित धारणाअनुसारको विषय नभई विद्यालयले आफ्नो परिस्थिति र आवश्यकताअनुरूप विद्यार्थीहरूलाई अध्यापन गर्ने विषय हो ।

विद्यालयले आफ्नो परिस्थिति र आवश्यकताअनुरूप समावेश गर्न सकिने यो इच्छाधीन विषयले प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापक, स्थानीय जनसमुदाय, अभिभावक र शिक्षा अधिकारीहरूको संयुक्त प्रयासबाट आवश्यकताअनुसार आफैँ पाठ्यक्रम विकास गरी लागू गर्ने प्रावधान दिएको छ । तर विभिन्न कारणले गर्दा अहिलेको स्थितिमा हाम्रा कतिपय विद्यालयहरू यसरी पाठ्यक्रम विकास गर्ने परिस्थितिमा छैनन् । विद्यालयहरूलाई यसरी स्थानीय आवश्यकताअनुरूप इच्छाधीन विषयहरूको छनोट गर्न र आफैँ पाठ्यक्रम विकास गर्न सघाउ पुगोस् भन्ने उद्देश्यले आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना, प्राथमिक पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक विकास एकाइले राष्ट्रिय स्तरमा महत्त्वपूर्ण स्थान राख्ने तथा विभिन्न सङ्घ संस्थाद्वारा चलाइएका कार्यक्रमलाई समेत आधार बनाई उदाहरणस्वरूप केही विषयहरूको पाठ्यक्रम विकास गरेको छ ।

विद्यालयमा इच्छाधीन विषयको पठनपाठन अरू अनिवार्य विषयको भन्दा फरक हुनसक्छ । पूरै शैक्षिक सत्रमा एउटै मात्र इच्छाधीन विषय समावेश गराएर वा उपलब्ध समयअनुसार विभिन्न विषय समावेश गराएर यसको पठनपाठन हुनसक्छ । त्यस्तै, एउटै विषय पूरै प्राथमिक तहमा समावेश गराएर वा विभिन्न विषय समावेश गराएर पनि यसको पठनपाठन हुनसक्छ । त्यसकारण पाठ्यक्रममा अरू विषयमा जस्तै प्राथमिक तहको अन्त्यमा हासिल हुनुपर्ने सिकाइउपलब्धिहरू दिइसकेपछि ती सिकाइउपलब्धिहरूका आधारमा अनिवार्य विषयहरूमा जस्तो कक्षागत रूपमा नदिएर कक्षा १ देखि ५ सम्मका सिकाइउपलब्धिहरूलाई दुई तहमा छुट्याई दिइएको छ । यसअनुसार पहिलो तहमा खण्ड (क) (ख) र (ग) तथा दोस्रो तहमा खण्ड (क) र (ख) राखिएको छ । साधारणतया पहिलो तह भन्नाले कक्षा १, २ र ३ का लागि दोस्रो तह भन्नाले कक्षा ४ र ५ का लागि हुन् । त्यसकारण कक्षा १ मा कुनै विषय सुरु गर्दा पहिलो तहको खण्ड (क) बाटै सुरु गर्नुपर्छ । तर इच्छाधीनको कुनै पनि विषय जुनसुकै कक्षाबाट पनि सुरु गर्न सकिने भएकोले कक्षा १ बाहेक अरू कक्षाबाट सुरु गर्दा पनि पहिलो तहको खण्ड (क) बाट नै सुरु गर्नुपर्नेछ । पहिलो तहको खण्ड (क) बाट सुरु गरी उक्त खण्ड समाप्त भएपछि कक्षाअनुसार अर्को खण्ड पनि सुरु गर्न सकिन्छ ।

इच्छाधीन विषयको पनि अरू विषयमा जस्तै सिकाइउपलब्धिका आधारमा मूल्याङ्कन गरिनुपर्छ । तर यसको मूल्याङ्कन विद्यार्थीहरूलाई उत्तीर्ण वा अनुत्तीर्ण गर्ने नभएर सिकाइको सुधारका लागि मात्र गरिनुपर्छ ।

अवधी भाषा

प्राथमिक शिक्षाके अन्तमें होयवाला सिखाईउपलब्धी

क्र.सं.	पाठ्यक्रममे सामिल होयेवाले पाठयक्षेत्रकय सामान्य रूपरेखा	कक्षा-५ के अन्तमें विद्यार्थि लोगनका अवधी भाषा बिषयमे हासिल होयवाला सिखाईउपलब्धी
१.	भाषिक कला (हुनर) (अ) सुनाई	१. सुनाई के आधार पर बिषयगत प्रश्न कय सही जबाब देब ।
	(आ) बोलाई	२. सरल अव संयुक्त वाक्यके प्रयोगमें शुद्धता देखाइब । ३. शब्द उच्चारण, अनुतान अव आशयगत (प्रश्न, आदेश, सम्प्रेषण) अभिब्यक्तिमें प्रयोग गत शुद्धता राखब । ४. कथा या कबिता कय सरल वाक्य मे सारांश मौखिक रूपसे बयान करब ।
	(इ) लिखाई	५. लेखाईमें पूर्ण शुद्धता देखाइब । ६. घरायसी पत्राचार कय नमूना तयार करब ।
	(ई) पढाई	७. पढाइमें पूर्ण शुद्धता देखाइब । ८. अवधी भाषा के अभिब्यक्ति कय अर्थ बूझब ।
२.	भाषिक हुनर (कला) बिकास कय क्षेत्र (क) उच्चारण	९. हरेक शब्दका शुद्ध रूपसे उच्चारण करब ।
	(ख) बोध (श्रुति अव पढन)	१०. विषय बस्तुकाँ संगठनात्मक सूत्रमें प्रस्तुत करब । ११. प्रस्तुत उद्धरण वा युक्ति कय बिस्तार, औचित्य अव उपयोग अपने शब्दमें बयान करब ।

	(ग) कार्यमूलक ब्याकरण १. बिभक्ति कय प्रयोग २. नाम शब्द कय प्रयोग ३. सर्बनाम कय प्रयोग ४. बिशेषण कय प्रयोग ५. लिङ्ग भेद ६. बचन भेद ७. क्रिया भेद ८. कालअव पक्ष ९. कर्ता क्रिया मेल १०. अब्यय भेद ११. निपात कय प्रयोग १२. क्रिया बिशेषण १३. निश्चितिकरण	१२. पूर्ण शुद्धताके साथ बिभक्ति कय प्रयोग करब । १३. नाम शब्दके किसिम कय पहिचान, परिभाषा, प्रयोग अव सम्भावित रूपान्तरण करब । १४. सर्वनाम शब्दकय पहिचान करब । १५. सम्मान बोधक सर्बनाम कय प्रयोग करब । १६. बिशेषण कय पहिचान करब । १७. बिशेषण प्रयोग कय पहिचान कइके शुद्ध रूपसे प्रयोग करब । १८. सार्थक अव ब्याकरणिक लिङ्ग भेदकय पहिचान, परिभाषा, बर्गीकरण, रूपान्तरण अव प्रयोग करब । १९. विभिन्न प्रकार कय क्रिया चीन्हब, परिभाषा देब अव प्रयोग करब । २०. काल अनुसार कय पक्ष चीन्हब अव नमूना देब । २१. हर प्रकारके क्रिया बिशेषण कय नमूना देब । २२. हर प्रकारके अब्यय कय परिभाषा अव प्रयोग करब । २३. आसय अनुसारके निपात कय प्रयोग करब । २४. हर प्रकारके क्रिया बिशेषण कय प्रयोग अव परिभाषा देब । २५. निश्चितिकरण कय रूपकाँ शुद्ध रूपसे चीन्हब अव प्रयोग करब ।
	(घ) १. शब्दकोष २. वाक्यमें शब्द संख्या	२६. १५०० (एक हजार पाचँ सय) शब्द कय अर्थ बताइब अव प्रयोग करब । २७. ११ से १२ तकके शब्द कय वाक्य बनाइके प्रयोग करब ।

अवधी भाषा

सिखाई उपलब्धि

	पहिलो तह			दोस्रो तह	
क्षेत्र	खण्ड क	खण्ड ख	खण्ड ग	खण्ड क	खण्ड ख
१-भाषिक कला (हुनर)					
(अ) सुनाई	- उच्चारण सुनिके शब्द कै ध्वनि चीन्हब । - उच्चारणमें एकल तथा दीर्घ व्यञ्जन ध्वनि चीन्हब । - इकार तथा उकार कय रस्व तथा दीर्घ स्वर चीन्हब । - बाल कथा या बालगीत पर आधारित साधारण सवालन कय जबाब देब । - कथा अव गीत कय मूल सन्देशकाँ चीन्हब अव बताइब । - कहाई, पुछाई अव आदेश अनुसार कय वाक्य अनुसार प्रतिक्रिया देखाइब । - बुझउवलि कय समाधान करावय में रूचि देखाइब । - साधारण शब्द समुह, वाक्य खण्ड अव वाक्यमें लिङ्ग औ बचन सम्बन्धी गल्ती चीन्हब । - बर्णमाला कय लिपि अव ध्वनि कय मेल चीन्हब अव देवनागिरी लिपि क्रम कय ठहर करब ।	- शब्द सुनिके व्यञ्जन अव स्वर ध्वनि समुह कय संयोग अव उच्चारण के मेल कय पहिचान करब । - चन्द्र विन्दु (नासिका कृत) अव साधारण स्वर ध्वनि चीन्हब अव छुटि आइब । - ड,ड, ढ, ढ वाले शब्दन कय शुद्व उच्चारण अव पहिचान करब । - अनुकरणात्मक अव अभिव्यञ्जनात्मक शब्दन कय शुद्ध प्रयोग करब । - कथा अव गीत कय अर्थ ठहराइब । - साधारण बुझउवलि में सहभागी होइकय सही समाधान (न्युनतम ५०) करब । - वाक्य सुनिकय उपयुक्त प्रतिक्रिया देखाइब ।	- ब्यञ्जन समुहमें "र" ध्वनि कय स्थान चीन्हब (र+ब्यञ्जन /ब्यञ्जन + र) । - ब्यञ्जन ध्वनि समुह में ध्वनि कय स्थान चीन्हब । - स्वर अव ब्यञ्जन ध्वनि समुह कय निश्चित पहिचान करब । - कबिता कय लाइन अनुसार कय भाव ठहराइब । - कविता कय भाव चीन्हब । - १०० बुझउवलि तक कय सही समाधान करब । - मौखिक निर्देशन कय पालन करब ।	- वाक्य कय सहज शब्द क्रम कय पहिचान करब । - अनुतान अनुसार के प्रतिक्रिया कय पहिचान करब । - बाद बिबाद अव नाटकमें वक्ता कय भूमिका कय समिच्छा करब । - वक्ता के वाक्य कय सार्थक सुधार करब । - कविता अव साधारण गद्य कय बयान सुनिकय विषय बस्तु पर आधारित प्रश्न कय जबाब देब । - वाक्यमें शब्द कममे विशेष अर्थकय भाव समझि कय साधारण शब्दमें अर्थ बताइब ।	- सुनाई के आधारमें विषयगत प्रश्न कय सही जबाब देब ।

(आ) बोलाई	- रस्व अव दीर्घ स्वर वाले शब्दन कय शुद्ध उच्चारण दोहराइब । - बालगीत कय लय बद्ध गायन करब । - घर परिवार अव स्कूलमें प्रयोग होय वाले शब्दन से साधारण वाक्य बनाइब । - साधारण प्रश्न अव आदेश वाक्य कय निर्माण करब । - परिप्रेक्ष्यके व्यक्ति वा बस्तु कय बारेम साधारण समीक्षा करब । - सामाजिक दर्जा अनुसार सर्बनाम कय प्रयोग कइकय वाक्य बनाइब ।	- ब्यञ्जन अव स्वर ध्वनि समूह कय शुद्धतासे उच्चारण करब । - साधारण स्वर अव नासिकाकृत स्वर ध्वनि कय शुद्ध उच्चारण करब । - अनुकरणात्मक अव अभिब्यञ्जनात्मक शब्दन कय शुद्ध उच्चारण करब । - कक्षामे आवश्यक प्रश्न अव अनुरोध वाक्य कय प्रयोग करब । - कक्षामे पूछा जाय बाले प्रश्न कय साधारण बाक्य में जबाब देब । - पाठय पुस्तक के अलावा विद्यालयमें होय बाले आउर किसिम कय आयोजनामें, साधारण बाक्यमें बिचार पेस करब (बुझउवलि, बाद विवाद आदि) । - ड,ड, ढ,ढ वाले शब्दन कय शुद्ध प्रयोग करब ।	- ध्वनि समूह वाले शब्दन कय शुद्ध प्रयोग करब । - कबिता अव गद्य पाठ खण्ड कय साधारण वाक्यमें अर्थ बताइब । - मौखिक प्रश्न अव निर्देशन वाक्य कय प्रयोगमें उपयुक्तता देखाइब । - बुझउवलि के संग्रह अव प्रस्तुतिमें सहभागी होब । - दर्जा अनुसार कय आदर सूचक अभिब्यक्ति कय प्रयोग करब ।	- ६ शब्द तक के शब्द वाले वाक्य कय प्रयोग करब । - साधारण भाषा प्रयोगमें वक्ता कय भूमिका निर्बाह करब । - ब्यक्ति, बस्तु या घटना कय शुद्ध अव क्रमबद्ध रूपमें पाँच वाक्यमें बयान करब । - बोलाइमें अनुतान अव उच्चारणमें सुद्धता देखाइब । - शब्दके साधारण अर्थ के अलावा बिशेष अर्थ प्रयोग करयमें क्षमता देखाइब ।	- सरल अव संयुक्त वाक्यके प्रयोगमें सुद्धता प्रदर्शित करब । - शब्द उच्चारण, अनुतान अव आशयगत अभिब्यक्तिमें प्रयोग गत सुद्धता कायम राखब । - कथा या कबिता कय तीन वाक्य तकमें सारांश मौखिक रूपसे बयान करब ।

(इ) पढाई	- देव नागिरी लिपि कय अच्छरि चीन्हब । - पाठ्यपुस्तककें शब्द अव वाक्य कय शुद्ध बाचन करब । - अच्छरि अव ध्वनि कय मेल कइकय शुद्ध बाचन अव पहिचान करब ।	- स्वर ध्वनिके संयोग रूपकय शुद्ध पहिचान अव बाचन करब । - चन्द्रबिन्दु अव ड,ड, ढ,ढ कय शुद्ध पहिचान अव बाचन करब । - वाक्य के शब्दन कय सार्थक समूह कय पहिचान करब । - इकार अव उकार के पढाइमें पूर्ण शुद्धता देखाइब ।	- सार्थक शब्द समूह अव वाक्य खण्डमें सहज गतिमें बाचन करब । - कबिता या गद्य खण्ड पढिकय सम्बन्धित साधारण प्रश्नकय जबाब देब । - बाक्यके विराम चिन्ह कय सही पहिचान अनुसार वाचनमें शुद्धता देखाइब । - प्रसंग अनुसार शब्द कय अर्थ अव प्रयोग सम्बन्धी शुद्धता देखाइब ।	- वाक्यमें शब्दकय विशेष प्रयोग कय अर्थ बताइब । - ब्युत्पन्न शब्द अव मूल शब्द कय सम्बन्ध ठहराइब । - कबिता अव गद्य पाठ कय सारांश कय समझदारी देखाइब ।	- पढाईमें पूर्ण शुद्धता देखाइब ।
(ई) लिखाई	- अच्छरि के आकारमें सुद्धता देखाइब । - पाठ्य पुस्तकके शब्द अव वाक्यका शुद्ध रूपसे उतारब । - पाठ्यपुस्तक पर आधारित श्रृति, लेखनी, अच्छरि सम्बन्धी सुद्धता देखाइब । - देवनागिरी लिपि के अच्छरिनकाँ क्रमानुसार शुद्ध आकारमें लिखब ।	- स्वर अच्छरिके संयोग रूपकाँ शुद्ध रूपसे लिखब । - पाठ्यपुस्तकके शब्द अव वाक्य कय उतार करय में अल्प बिराम लगायत कय अउर लिपि चिन्हि कय शुद्ध उतार करब । - पाच शब्द तकके बाक्य कय संगठन कइकय लिखब । - लिखाईमें इकार अव उकार सम्बन्धी पूर्ण सुद्धता देखाइब ।	- शब्दनके हिज्जे में ब्यञ्जन अव स्वर ध्वनि संयोग में अव ब्यञ्जन ध्वनि संयोग में आकार गत शुद्धता देखाइब । - श्रृति लेखनी,पूर्ण बिराम अव वाक्य अन्तरगत आन्तरिक बिराम में सुद्धता देखाइब । - प्रश्न के लिखित उत्तर में वाक्य रचनामें शब्द क्रम कय सुद्धता राखब ।	- शब्द के साधारण अव बिशेष अर्थ कय प्रयोग कइकय वाक्य रचना करब । - श्रृति लेखनी में पूर्ण सुद्धता देखाइब । - घरायसी पत्र ब्यवहार कय नमूना तयार करब ।	- लिखाई में पूर्ण सुद्धता देखाइब । - घरायसी पत्राचार कय नमूना तयार करब ।

२. भाषिक हुनर(कला) बिकास कय क्षेत्र -					
(क) उच्चारण	- लिपि अव पूर्ण ध्वनि कय सम्बन्ध ठहर करब अव शुद्ध उच्चारण करब ।	- ध्वनि गुच्छ कय पहिचान अव शुद्ध उच्चारण करब ।	- रस्व अव दीर्घ ब्यञ्जन अव स्वर ध्वनि कय पूर्ण शुद्धतासे उच्चारण करब । - चन्द्र बिन्दु (नासिकाकृतु) ध्वनि, नासिक ध्वनि के सावा गुच्छके रूपमें प्रयोग वाले ध्वनि गुच्छ कय पहिचान कइकय शुद्ध उच्चारण करब ।	-मिश्रित ध्वनि वाले शब्दन कय शुद्ध उच्चारण करब ।	- हरेक शब्दका शुद्ध रूपसे उच्चारण करब ।

(ख) बोध (श्रृति अव पठन)	- मौखिक रूपसे सीमित बिषयबस्तु अव सरल जानकारी समझि कय अपने शब्दमें बयान करब । - सुनाईके आधार पर बिषयवस्तुके बारेम पूछा जायवाला सरल सवालन कय जबाब देव ।	- मौखिक अव लिखित रूपसे जानकारी पावय के आधार पर विभिन्न घटना में क्रमबद्धता ठहर करब । - साधारण घटना अव बिषय बस्तु कय क्रमबद्ध रूपसे बयान करब ।	- बिषय बस्तु अव घटनामें निहित मुख्य बिचार, कारक अव परिणाम कय ठहर करब । - पूछा जायबाले प्रश्न कय पाठ्य सामाग्रीके आधार पर कारण सहित जबाब देब ।	- प्रस्तुत बिषय वा घटनाकय तारतम्य (कारण, परिणाम, औचित्य) आदिकय ठहर करब । - पाठ्य बस्तु अव घटनासे सम्बन्धित प्रश्न कय तर्कपूर्ण उत्तर देब ।	- बिषयबस्तुकाँ संगठननात्मक सूत्रमें प्रस्तुत करब । - प्रस्तुत उद्धरण वा युक्ति कय बिस्तार, औचित्य अव उपयोग अपने शब्दमें बयान करब ।

(ग) कार्यमूलक ब्याकरण I.I विभक्ति कय प्रयोग	- सरल अव संयुक्त बिभक्ति कय मौखिक प्रयोग करब । - सरल वाक्यमें अशुद्ध रूपसे प्रयुक्त बिभक्ति कय शुद्ध बिकल्प ठहराइब ।	- सरल वाक्यमें सरल अव संयुक्त बिभक्ति कय प्रयोग करब ।	- प्रस्तुत बिभक्ति काँ सरल वाक्यमें प्रयोग करब ।	- पूर्ण सुद्धताके साथ विभक्ति कय प्रयोग करब ।	- पूर्ण सुद्धताके साथ विभक्ति कय प्रयोग करब ।
II. नाम शब्द कय प्रयोग			- नाम शब्द कय पहिचान करब ।	- नाम शब्द कय पहिचान अव परिभाषित करब ।	- नाम शब्दके किसिम (व्यक्तिबाचक, समूहबाचक, जाति बाचक, द्रब्य बाचक, भाव बाचक) कय पहिचान अव सम्भावित रूपान्तरण करब ।
III. सर्बनाम कय प्रयोग			- सर्वनाम शब्द कय पहिचान करब ।	- सर्वनाम शब्दकय पहिचान बर्गीकरण अव परिभाषा देब ।	- सर्वनाम शब्दकय पहिचान, करब । - सम्मान बोधक सर्वनाम कय प्रयोग करब ।
IV. बिशेषण कय प्रयोग			- बिशेषण कय पहिचान अव बर्गीकरण (गुणबाचक, संख्यावाचक, मात्राबाचक, प्रश्न बाचक) करब।	- बिशेषण कय पहिचान, बर्गीकरण, अव परिभाषा देब । - बिशेषणके पहिचानमें लिङ्ग भेदकय महत्व देखाइब ।	- बिशेषण कय पहिचान, करब । - बिशेषण प्रयोग कय पहिचान कइके शुद्ध रूपसे प्रयोग करब ।

V. लिङ्ग भेद			- लिङ्ग भेदकय पहिचान करब ।	- सार्थक लिङ्ग भेद (मर्द, मेहरारू) अव ब्याकरणिक (गगरा/गगरी) कय पहिचान करब ।	- सार्थक अव ब्याकरणिक लिङ्ग भेद कय पहिचान, अव प्रयोग करब ।
VI. बचन भेद			- बचन भेदकय महत्व ठहराइब ।		
VII. क्रिया भेद		- करण अव अकरण क्रिया कय रूप चीन्हब ।	- पूर्बकालिक क्रिया (बइठिके, पढिके) अव उत्तरकालिक क्रिया (पढ्य, लिखय) काँ चीन्हब अव प्रयोग करब ।	- सामान्य, प्रेरणार्थक (पढाइब, लिखाइब) अव बिध्वर्थक क्रिया (होव, होयेव) ।	- बिभिन्न प्रकार कय क्रिया चीन्हब, परिभाषा देब अव प्रयोग करब ।
VIII. काल अव पक्ष			- काल वर्गीकरण करब ।	- काल अनुसार कय पक्ष चीन्हब ।	- काल अनुसार कय पक्ष चीन्हब, अव नमूना देब ।
IX. कर्ता क्रिया मेल			- सरल वाक्यमें कर्ता-क्रिया मेल प्रयोग करब ।	- मिश्रित अव संयुक्त वाक्यमें कर्ता-क्रिया मेल चीन्हब अव प्रयोग करब ।	- हर प्रकारके वाक्यमें कर्ता क्रिया मेल कय शुद्ध प्रयोग करब ।
X. अव्यय भेद			- संयोजक अव्यय रूप (अव लेकिन, तक) चीन्हब ।	- संयोजक अव्यय अव विस्म्यादि बोधक अव्यय (हाय, ओह, ओहो) चीन्हब, अव प्रयोग करब ।	- हर प्रकारके अव्यय कय परिभाषा अव प्रयोग करब ।

XI. निपात कय प्रयोग			- वाक्यमें निपात (त,तव,काहे, नाई) चीन्हब ।	- आसय अनुसारके निपात कय प्रयोग चीन्हब ।	- आसय अनुसारके निपात कय प्रयोग करब ।
XII. क्रिया बिशेषण			- क्रिया बिशेषण कय पहिचान करब । (कारण,परिणाम, समय , स्थान ,शैली आदि) चीन्हब अव बर्गीकरण करब ।	- बिशेषण अव क्रिया बिशेषण कय पहिचान करब ।	- हर प्रकारके क्रिया बिशेषण कय नमूना देब ।
XIII. निश्चितिकरण				- निश्चितिकरण कय रूप (-वा, -या,-हीं, -हीं -अय, -यव, -यह आदि) चीन्हब ।	- निश्चितिकरण कय रूपकाँ शुद्ध रूपसे चीन्हब अव प्रयोग करब ।
(घ) I. शब्दकोष			- ५०० (पाचसय) शब्द कय अर्थ बताइब अव प्रयोग करब ।	- १००० (एकहजार) शब्द कय अर्थ बताइब अव प्रयोग करब।	- १५०० (एकहजार पाँचसय) शब्दकय अर्थ बताइब अव प्रयोग करब ।
II वाक्यमें शब्द संख्या		- बढीमें ३-५ शब्दन कय वाक्य बनाइके प्रयोग करब ।	- बढीमें ५-८ शब्दन कय वाक्य बनाइके प्रयोग करब ।	- बढीमें ८-११ शब्दन कय वाक्य बनाइके प्रयोग करब ।	- ११-१२ शब्दन कय वाक्य बनाइके प्रयोग करब ।